

กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2
STRATEGIC DEVELOPMENT FOR STUDENTS' MORAL IN BASIC SCHOOLS
UNDER KAMPHAENG PHET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA OFFICE 1 AND 2

Corresponding author¹,

udomli@yahoo.com

อุดม ลีลา¹, ทวนทอง เชาวเกียรติพงษ์²

และ สำราญ มีแจ้ง³

Udom Lila¹, Thuanthong Chaowakeeratiphong²

and Samran Meechang³

Received: March 12, 2018

Revised: October 31, 2018

Accepted: November 15, 2018

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาจริยธรรมของนักเรียน 2) ศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน 3) พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2 และ 4) ประเมินกลยุทธ์ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน จำนวน 1,005 คน ผู้ให้ข้อมูลในการพัฒนาและประเมินกลยุทธ์ จำนวน 74 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการ 2 ครั้ง การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ และใช้แบบประเมินกลยุทธ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. จริยธรรมของนักเรียน ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ได้แก่ ความกตัญญูต่อเวที ความซื่อสัตย์ และความอดทน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ความมีวินัย และความรับผิดชอบ 2. สภาพการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในภาพรวม พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน ปัญหาในภาพรวม พบว่า ขาดผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมน้อย การขับเคลื่อนไม่ต่อเนื่อง ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องในภาพรวม พบว่า จำนวนบุคลากรมีความเพียงพอและมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นเอื้อต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน 3. กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2 ที่พัฒนาขึ้นมี 9 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างจริยธรรมที่ดั่งงาม 2) ขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้มแข็งของจริยธรรมนักเรียน 3) ส่งเสริมวิถีชีวิตที่ดั่งงามตามหลักศาสนาและวัฒนธรรมให้กับนักเรียน 4) พัฒนาการวางแผนการพัฒนา

¹ นักศึกษาลัทธิสุทธปริชาดษฎฐิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษาและการบริหารและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

² รองศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาพุทธศาสนศึกษาและการพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

³ รองศาสตราจารย์ ดร.ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

จริยธรรมนักเรียนให้มีคุณภาพ 5) พัฒนาบุคลากรให้เป็นแบบอย่างที่ดี มีความสามารถในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน 6) ขับเคลื่อนแผนพัฒนาจริยธรรมนักเรียนสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ 7) พัฒนาการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาจริยธรรมนักเรียน 8) ส่งเสริมการนำผลการประเมินการดำเนินงานตามแผนพัฒนาจริยธรรมนักเรียนไปปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องและ 9) ยกกระตือรือร้นมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน 4.การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2 พบว่า กลยุทธ์มีความสอดคล้อง ความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความเป็นไปได้และการยอมรับได้อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : กลยุทธ์ / จริยธรรมนักเรียน / สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study students' morals, 2) to study the states, the problems and the factors related with the development of students' morals, 3) to develop the strategic development for students' moral in Basic schools under KamphaengPhet Educational Service Area Office 1 and 2 and 4) to assess the strategies. The samples consisted of 1005 school administrators and teachers. The 74 respondents for students' morals development and assessment were obtained by purposive sampling. Data collection was focus group discussion, document study, interview, twice workshop, connoisseurship and strategic assessment. The data were analyzed using means, standard deviation and content analysis.

The results revealed that 1) In general, students' morals was at the high level. When considering each aspect it was found that gratitude, honesty and tolerance were at the high level. Discipline and responsibility were at the moderate level. 2) In general, the state of the development of students' moral was found that majority schools notified the importance of students' morals. The problem of the development of students' morals was found that there were no experts for the development of student's moral. Related persons seldom participated in the activities. The process movement was not continuous. In general, the factors related with the development for students' moral was found that the amount of personnel was sufficient. Personnel had good attitude towards the development of student's moral. Local living and culture could support the development of students' moras, 3) The strategic development for student's moral in Basic schools under Kamphaeng Phet Educational Service Area Office 1 and Office 2 consisted 9 strategies of (1) Supporting learning management for good morals, (2) Activity driving for stable students' moral. (3) Supporting good living by the principle of religious and culture, (4) Setting good planning for the development of students' morals. (5) Developing good models for the development of student's moral. (6) Driving good process of the development of students' moral plan. (7) Developing the process of evaluation. (8) Reviewing and developing the performances with the results of evaluation and (9) Upgrading all participation in the activities. 4) The evaluation

for the strategic development for student's morals in Basic schools under KamphaengPhet Educational Service Area Office 1 and 2 was found that the agreement and the appropriateness were at the highest level. The possibility and the acceptance were at the high level.

Keywords : Strategy / Student's moral / KamphaengPhet Primary Educational Service Area Office 1 and 2

บทนำ

“จริยธรรม” เป็นกรอบหรือแนวทางอันดีงามที่พึงปฏิบัติซึ่งกำหนดไว้สำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย งดงาม ความสงบ ร่มเย็นเป็นสุข ความรักสามัคคี ความอบอุ่นมั่นคงและปลอดภัยในการดำรงชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประกาศนโยบายปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ระบุว่าหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานคือสร้างคนไทยให้เป็นคนดีและคนเก่งมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ รวมถึงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของคนไทยและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและประเทศชาติเป็นหลัก สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ที่ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, หน้า 3) อย่างไรก็ตามฯพณฯนายกรัฐมนตรีพลเอกประยุทธ์จันทร์โอชา ได้กำหนดนโยบายด้านการศึกษาด้านพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและส่งเสริมการเรียนรู้โดยให้ปลูกฝังค่านิยม 12 ประการบนฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปลูกฝังให้เด็กรักและภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักประวัติศาสตร์ชาติไทยและหน้าที่ความเป็นพลเมืองที่ดี(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560, น. 2-6) นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ระบุว่าการปฏิรูปในมิติด้านสังคมยุทธศาสตร์ การสร้างโอกาสบนความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันทางสังคม การสร้างความสุขของครอบครัวไทยให้เอื้อต่อการพัฒนาคนได้เสริมสร้างศักยภาพและบทบาทหน้าที่ของสถาบันครอบครัวในการบ่มเพาะวางรากฐานจริยธรรมคุณธรรมของสมาชิกในครอบครัว(สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2560, น. 24)

วิถีชีวิตของคนในสังคมไทย เกิดการปรับตัวเพื่อแข่งขัน มีค่านิยมทางวัตถุสูงขึ้น เกิดการเอาวัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ขาดจริยธรรม ขาดสมคุณทั้งทางจิตใจและวัตถุ ประเทศประสบปัญหาคุณภาพคนต่ำทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ มีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม ประชากรจำนวนมากไม่น้อยไม่เคารพสิทธิผู้อื่น (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2552, น. 1; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560, น. 8) นอกจากนี้ ในแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ยังได้ระบุว่าช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทย เกิดความเสื่อมถอยทางวัฒนธรรมของเยาวชนและคนในสังคม อาทิ การให้คุณค่าและความนิยมกับความสนุกสนานและความฟุ้งเฟ้อ การละเลยเรื่องระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ ขาดความเคารพเกรงใจ ต่อผู้อาวุโสกว่าและติดการสร้างอัตลักษณ์ส่วนตัวผ่านทางสังคมออนไลน์ส่งผลให้เยาวชนมีพฤติกรรมก้าวร้าวและพฤติกรรมเสี่ยงต่อการก่ออาชญากรรม(สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2560, น. 2) ทั้งนี้ เนื่องจากลัทธิทุนนิยม สอนให้คนสะสมทุนในทุกด้านรวมทั้งอำนาจและเงินตรา เพื่อให้มีศักยภาพการแข่งขันสูงกว่าคนอื่น จึงทำให้คนเห็นแก่ตัวมากขึ้น เพราะคิดว่าอำนาจและเงินตราคือพระเจ้า โดยไม่คำนึงถึงความดีและมีจริยธรรมที่อ่อนแอทำให้ไม่มีอุดมการณ์ที่ดีในการนำทางชีวิต (เทวินทร์ เทวินโท, 2550, น.166) ถึงแม้ได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทำหน้าที่ในการพัฒนาจริยธรรม แต่เด็กและเยาวชนของไทยยังพบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรม

หลายประการ เช่น การเหินห่างจากศาสนา การเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม การรับวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมจากต่างประเทศ (กรมการศาสนา, 2553, น. 2 - 3)

จากสภาพและปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน ด้วยการพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียน เพื่อให้สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2 นำไปใช้ในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 และ 2
2. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 และ 2
3. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2
4. เพื่อประเมินกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย โดยจำแนกการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาจริยธรรมของนักเรียน สภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 และ 2 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 402 โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 และ 2 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้เขตพื้นที่อำเภอ ขนาดของสถานศึกษา และตำแหน่งงานเป็นตัวแบ่งชั้นกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มในแต่ละชั้นภูมิโดยใช้ตาราง เครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 1,005 คน วิเคราะห์ ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดำเนินการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มใช้วิธีการ เลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 12 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 และ 2 โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

2.1 การศึกษาแนวทางการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ประสบผลสำเร็จ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ ผู้บริหารและครูผู้สอน โรงเรียนบ้านดงซ่อม จังหวัด กำแพงเพชร และโรงเรียนบ้านห้วยเป็ด้า จังหวัดอุทัยธานี จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

2.2 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกและการจัดทำร่างกลยุทธ์การ พัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 และ 2 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 2 ครั้ง ได้แก่ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและ สภาพแวดล้อมภายนอกของการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน ประกอบด้วย จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค ผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ตัวแทนทางศาสนา ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 16 คน ใช้เทคนิค SWOT Analysis โดยใช้ หลักการบริหารแบบ 7Ss (McKinsey) ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ โครงสร้างองค์การ ระบบงาน ทักษะ ค่านิยมร่วม บุคลากร

และรูปแบบการบริหารงาน เป็นประเด็นในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ส่วนประเด็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกใช้หลัก PEST ประกอบด้วย การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และเทคโนโลยีนำเสนอผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อเป็นข้อมูลในการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2 ต่อไป 2) การจัดทำร่างกลยุทธ์การพัฒนาศรีธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 และ 2 ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด และมาตรการผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ตัวแทนทางศาสนา ผู้ปกครองนักเรียนและนักวิชาการที่มีประสบการณ์ด้านการพัฒนากลยุทธ์ จำนวน 14 คน วิเคราะห์หน้าหนักคะแนนเพื่อกำหนดตำแหน่งกลยุทธ์ยกเว้นวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด และมาตรการ ร่วมกันระดมสมอง โดยใช้ผลคะแนนการประเมินค่าน้ำหนักสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกมากำหนดกลยุทธ์ โดยใช้ SWOT Matrix ซึ่งเป็นการจับคู่เพื่อสร้างกลยุทธ์วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและข้อสรุปจากที่ประชุม

2.3 การตรวจสอบร่างกลยุทธ์การพัฒนาศรีธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 และ 2 ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจัดการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ผู้บริหารการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการวิจัย การพัฒนากลยุทธ์และการพัฒนาศรีธรรมนักเรียน จำนวน 8 คน โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ วิชาพัชร์และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของกลยุทธ์ด้านความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆ และความเหมาะสมขององค์ประกอบของกลยุทธ์วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและข้อสรุปจากที่ประชุม

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาศรีธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 และ 2 ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ผู้บริหารการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการวิจัย การพัฒนากลยุทธ์และการพัฒนาศรีธรรมนักเรียน จำนวน 18 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินกลยุทธ์การพัฒนาศรีธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 และ 2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาจริยธรรมของนักเรียน สภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศรีธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 และ 2

1.1. ผลการศึกษาจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 และ 2 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2 ในภาพรวม

จริยธรรม ของนักเรียน	ครูผู้สอนที่ไม่ได้รับผิดชอบ งานพัฒนาจริยธรรม นักเรียน (n = 201)			ครูผู้สอนที่ รับผิดชอบงานพัฒนา จริยธรรมนักเรียน (n = 201)			รวม (n = 402)		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ความซื่อสัตย์	3.98	0.31	สูง	4.01	0.20	สูง	4.00	0.26	สูง
2. ความอดทน	3.85	0.31	สูง	3.72	0.21	สูง	3.79	0.27	สูง
3. ความรับผิดชอบ	2.88	0.35	ปานกลาง	2.75	0.27	ปานกลาง	2.82	0.32	ปานกลาง
4. ความกตัญญูกตเวที	4.21	0.20	สูง	4.14	0.21	สูง	4.18	0.21	สูง
5. ความมีวินัย	3.02	0.36	ปานกลาง	2.83	0.32	ปานกลาง	2.93	0.36	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.59	0.15	สูง	3.49	0.11	ปานกลาง	3.54	0.14	สูง

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความอดทน และความกตัญญูกตเวที และด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ความรับผิดชอบและความมีวินัย

1.2 ผลการศึกษาสภาพการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2 ในภาพรวม สรุปได้ ดังนี้ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษา การบูรณาการจริยธรรมนักเรียนในทุกรายวิชา มีโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษานี้อย่างต่อเนื่อง และเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียน

1.3 ผลการศึกษาปัญหาการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2 ในภาพรวม สรุปได้ดังนี้ ขาดผู้เชี่ยวชาญ ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมน้อย การกระตุ้นหรือสร้างแรงจูงใจในการทำงานน้อย ขาดการสร้างเครือข่ายการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน ไม่มีเครื่องมือในการตรวจสอบและประเมินผลที่เหมาะสมและการขับเคลื่อนการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนไม่ต่อเนื่อง

1.4 ผลการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2 ในภาพรวม สรุปได้ดังนี้ปัจจัยภายใน ด้านจุดแข็ง พบว่าบุคลากรมีความเพียงพอและมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน ด้านจุดอ่อน พบว่าขาดการวิเคราะห์กลยุทธ์จากหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อปรับปรุงกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและยังขาดการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล ปัจจัยภายนอก ด้านโอกาส พบว่านโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดสอดคล้องกับการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นเอื้อต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน ด้านอุปสรรค พบว่า ขาดการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้มีจริยธรรมที่ดีเป็นแบบอย่างต่อนักเรียน การประสานงานและประชาสัมพันธ์ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนไม่ทั่วถึง

2. ผลการพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2 มีรายละเอียดของกลยุทธ์ดังนี้

วิสัยทัศน์สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีจริยธรรมที่ดีงามอย่างยั่งยืน

พันธกิจที่ 1 เสริมสร้างจริยธรรมนักเรียน

เป้าประสงค์ที่ 1 นักเรียนมีจริยธรรมที่ดีงาม

ประเด็นกลยุทธ์ที่ 1 การเสริมสร้างนักเรียนให้มีจริยธรรมที่ดีงาม

กลยุทธ์ มี 3 กลยุทธ์ ได้แก่

- 1.1 ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างจริยธรรมที่ดีงาม (กลยุทธ์ SO) มี 1 ตัวชี้วัด 15 มาตรการ
- 1.2 ขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้มแข็งของจริยธรรมนักเรียน(กลยุทธ์ ST) มี 1 ตัวชี้วัด

11 มาตรการ

- 1.3 ส่งเสริมวิถีชีวิตที่ดีงามตามหลักศาสนาและวัฒนธรรมให้กับนักเรียน (กลยุทธ์ SO) มี 1 ตัวชี้วัด

6 มาตรการ

พันธกิจที่ 2 พัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการในการเสริมสร้างจริยธรรมนักเรียน

เป้าประสงค์ที่ 2 สถานศึกษาบริหารจัดการการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็นกลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาการบริหารจัดการด้านการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ มี 5 กลยุทธ์ ได้แก่

- 2.1 พัฒนาการวางแผนการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนให้มีคุณภาพ (กลยุทธ์ WO) มี 2 ตัวชี้วัด

11 มาตรการ

2.2 พัฒนาบุคลากรให้เป็นแบบอย่างที่ดี มีความสามารถในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน (กลยุทธ์ ST) มี 2 ตัวชี้วัด 9 มาตรการ

2.3 ขับเคลื่อนแผนพัฒนาจริยธรรมนักเรียนสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ (กลยุทธ์ WO) มี 2 ตัวชี้วัด 10 มาตรการ

2.4 พัฒนาการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาจริยธรรมนักเรียน (กลยุทธ์ WT) มี 2 ตัวชี้วัด 8 มาตรการ

2.5 ส่งเสริมการนำผลการประเมินการดำเนินงานตามแผนพัฒนาจริยธรรมนักเรียนไปปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (กลยุทธ์ WT) มี 2 ตัวชี้วัด 12 มาตรการ

พันธกิจที่ 3 เสริมสร้างการมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน

เป้าประสงค์ที่ 3 สถานศึกษามีเครือข่ายหลากหลายและทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน

ประเด็นกลยุทธ์ที่ 3 การสร้างการมีส่วนร่วมและเครือข่ายในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนให้หลากหลายกลยุทธ์ มี 1 กลยุทธ์ ได้แก่ ยกระดับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน (กลยุทธ์ ST) มี 1 ตัวชี้วัด 13 มาตรการ

3. ผลการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2 ในภาพรวมทั้ง 9 กลยุทธ์ พบว่า กลยุทธ์มีความสอดคล้อง ความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้การยอมรับได้อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

1. การศึกษาจริยธรรมของนักเรียน สภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2

1.1. การศึกษาจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2 ในภาพรวม พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า 1) ด้านความซื่อสัตย์ ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้เนื่องจาก โรงเรียนได้ปลูกฝังความซื่อสัตย์ให้กับนักเรียนในการเรียนการสอนและสอดแทรกในกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ไชยพร เรื่องแห้ว (2556) ได้ศึกษาบทบาทของสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 1 พบว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้านมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุดโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านรักชาติศาสน์กษัตริย์ และด้านการใฝ่รู้ใฝ่เรียน 2) ด้านความอดทน ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้เนื่องจาก สภาพแวดล้อมของนักเรียนในจังหวัดกำแพงเพชร ต้องแข่งขันกันทำงานเพื่อหารายได้ในการดำรงชีพซึ่งผู้ประกอบการส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ต้องใช้ความอดทนสูง สอดคล้องกับผลการวิจัยของสมพิศ เกิดนวล (2557) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนชุมชนบ้านไม้งามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 พบว่า คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนด้านการมีจิตสำนึกดีประพฤติดีโดยรวมสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีสภาพการปฏิบัติมากที่สุดคือนักเรียนมีความขยันอดทน 3) ด้านความรับผิดชอบ ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจาก นักเรียนได้รับการดูแลจากผู้ปกครองด้วยค่านิยมที่ไม่เหมาะสม และเด็กไม่ได้รับการกวดขันด้านความรับผิดชอบสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฉันทนา ใจจันบูรณาวงศ์ (2552) ที่ได้ประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านมะกอก อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมาโดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมผ่านระบบการศึกษาของมูลนิธิพุทธฉือจี้ได้วัน พบว่า ผลผลิตของโครงการเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความรับผิดชอบ 4) ด้านความกตัญญูกตเวที ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้

เนื่องจาก ความกตัญญูตเวทีเป็นวัฒนธรรมไทยที่ดั่งาม ซึ่งได้สอดแทรกความกตัญญูตเวทีไว้เกือบทุกเรื่องในการดำรงชีวิต สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุษกร วัฒนบุตร (2560) ได้ศึกษาเรื่อง คนดีที่มีความกตัญญูบนพื้นฐานพระพุทธศาสนาพบว่า ความกตัญญูตเวทีเป็นคุณธรรมที่สำคัญสำหรับมนุษยชาติ เป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ทำให้มีความสัมพันธ์กันในสังคมมนุษย์และ 5) ด้านความมีวินัย ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทั้งนี้เนื่องจาก นักเรียนชอบทำอะไรตามใจตัวเอง ชอบเลียนแบบความประพฤติที่ไม่ดีของผู้อื่น สอดคล้องกับผลการวิจัยของฐาปนีย์พลิชฐ์เนาวกุล และ พรสวรรค์ สุวัฒน์ศรี (2551) ที่ได้วิจัย เรื่องการศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย พบว่า ปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ ขาดวินัย การแต่งกายผิดระเบียบ ชู้สาว ไม่ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ไม่ซื่อสัตย์ ขาดความรับผิดชอบ

1.2. การศึกษาสภาพการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2 ในภาพรวม พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญโดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษา บูรณาการจริยธรรมนักเรียนในทุกรายวิชา มีโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาจริยธรรมนักเรียน ทั้งนี้เนื่องจาก การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนมีความสอดคล้องกับภารกิจของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนได้กำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรมพัฒนาจริยธรรมนักเรียนไว้ในแผนปฏิบัติการเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับนักวิชาการได้เสนอกระบวนการบริหารที่ต้องกำหนดวัตถุประสงค์และพิจารณาว่าสิ่งใดควรทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น ด้วยหลักเหตุผล 3 ประการ คือ 1) เพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินงานขององค์กร 2) เพื่อกำหนดทรัพยากรขององค์กรให้บรรลุเป้าหมาย และ 3) เพื่อกำหนดงาน ซึ่งจะต้องมีการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย(เสนาะ ตีแยว, 2543, น. 13; รัจสรรค์ ประเสริฐศรี, 2549, น.13 - 4; สุนทร โคตรบรรเทา, 2552, น. 6 - 7)

1.3. การศึกษาปัญหาการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2 ในภาพรวม พบว่าขาดผู้เชี่ยวชาญ ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมน้อย การขับเคลื่อนการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนไม่ต่อเนื่อง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่มีเวลาสำหรับการร่วมพัฒนาจริยธรรมนักเรียนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการวิจัยของศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) (2557, น.16-18)ที่ได้ศึกษาวิจัยกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรมในโครงการกองทุนการศึกษาพบว่า บางโรงเรียนนั้นชุมชนและผู้ปกครองของนักเรียนบางส่วนมีค่านิยมด้านวัตถุ รักสบาย ให้ความสำคัญกับฐานะทางการเงินมากกว่าสิ่งดั่งามไม่ใส่ใจดูแลพฤติกรรมของบุตรหลานและไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน

1.4. การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2 ในภาพรวม พบว่า ด้านจุดแข็ง บุคลากรมีจำนวนเพียงพอและมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน ด้านจุดอ่อน พบว่าขาดการวิเคราะห์กลยุทธ์จากหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อปรับปรุงกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ขาดการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล ปัจจัยภายนอก ด้านโอกาส พบว่านโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดสอดคล้องกับการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นเอื้อต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน ด้านอุปสรรค พบว่า ขาดการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้มีจริยธรรมที่ดีเป็นแบบอย่างต่อ นักเรียน การประสานงานและประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ สถานศึกษาต้องดำเนินการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ แผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการให้สอดคล้องกับหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินงานพัฒนาจริยธรรม

นักเรียนให้เป็นไปในทิศทางที่กำหนด สอดคล้องกับแนวคิดของศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) (2557, น. 19) ที่เสนอว่า ใน การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนนั้น แต่ละโรงเรียนได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรมตามปัญหา และบริบทของแต่ละโรงเรียนและสอดคล้องกับแนวคิดของศูนย์โรงเรียนคุณธรรมมูลนิธิยุวสถิรคุณ (2560ข, น. 14) ที่ระบุไว้ว่า กระบวนการและปัจจัยความสำเร็จในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัวคุณธรรมไทย ต้องจัดสภาพแวดล้อมให้ลง มือปฏิบัติในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน

2. การพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2

กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 และ 2 ที่พัฒนาขึ้นมี 9 กลยุทธ์ ได้แก่

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างจริยธรรมที่ดีงาม จากผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนมีโครงการ กิจกรรมต่างๆ ที่สามารถส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน การจัดการเรียนการสอนมีการบูรณาการจริยธรรมนักเรียนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของศูนย์โรงเรียนคุณธรรมมูลนิธิยุวสถิรคุณ (2560ก, น. 10) ที่ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมประกอบด้วยกิจกรรม การบูรณาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมไว้ในการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนและสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สายฤดี วรภิโจคาทร และคนอื่นๆ (2552, น. 97) ที่ได้สรุปผลการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย พบว่า วิธีการถ่ายทอดคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพสูงสุด คือ การสอนโดยสอดแทรกเข้าไปในกิจกรรมที่ทำร่วมกัน รองลงมาเป็นการ สอนด้วยวาจา และตามมาด้วยการปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง

กลยุทธ์ที่ 2 ขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้มแข็งของจริยธรรมนักเรียน จากผลการศึกษาพบว่าโรงเรียนมี โครงการและกิจกรรมในการพัฒนาจริยธรรมที่หลากหลาย แต่ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน การดำเนินงานตาม แผนพัฒนาจริยธรรมนักเรียนไม่เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนดสอดคล้องกับแนวทางการขับเคลื่อนโครงการโรงเรียน คุณธรรม สพฐ. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 (2560, น. 4 - 7) ที่ได้กำหนดแนวทางขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อน โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มีการขับเคลื่อนตามโครงการย่อยและกิจกรรมสำคัญของแต่ละโครงการกิจกรรมและ สอดคล้องกับแนวคิดของสมปอง ใจดีเฉย และคนอื่นๆ (2560, น. 11-12) ที่กล่าวไว้ว่า การจัดกิจกรรมเสริมหนุนการสร้าง โรงเรียนต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การประชุมนิเทศ จัดฐานการเรียนรู้ ค่ายคุณธรรม ศึกษาดูงาน สื่อสารเชิงลึก และประชาสัมพันธ์กระบวนการสร้างโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรมสู่สาธารณชน

กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมวิถีชีวิตที่ดีงามตามหลักศาสนาและวัฒนธรรมให้กับนักเรียน จากผลการศึกษาพบว่า ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน มีแหล่งเรียนรู้ทางสังคม ศาสนาและ วัฒนธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนและชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน แต่ยังพบว่า มี สภาพแวดล้อมที่ไม่พึงประสงค์บางประการในชุมชนซึ่งเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีต่อนักเรียน เช่น การพนัน ยาเสพติด ผู้ปกครอง ตามใจบุตรหลาน จนละเลยในเรื่องจริยธรรม เป็นต้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จวน พงษ์จุมพล (2550) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่องสภาพการปฏิบัติงานส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ต่อนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า สภาพการปฏิบัติงานทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมโดยตรง ด้านการบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียนและด้านการเรียนการสอน ตามลำดับ

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาการวางแผนการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนให้มีคุณภาพ จากผลการศึกษาพบว่า การวางแผนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน แผนที่ดีจะนำไปสู่ความสำเร็จ โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนจะจัดการประชุมวางแผน โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วม แต่สภาพที่พบโดยส่วนใหญ่โรงเรียนยังขาดผู้เชี่ยวชาญในด้านการวางแผนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาจริยธรรมให้ความสำคัญต่อการวางแผนน้อย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สิทธิศักดิ์ แก้วทา(2555) ที่ได้ศึกษาแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตรพบว่า แนวทางการดำเนินงานการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสถานศึกษาต้องมีแผนงานโครงการเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมชัดเจนและปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาคณาจารย์ให้เป็นแบบอย่างที่ดี มีความสามารถในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน จากผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนส่งเสริมให้บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าอบรมพัฒนาความรู้และทักษะการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน บุคลากรมีความรู้ความสามารถ มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ และเสียสละในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กาญจนา ชาดิรัมย์ (2555) ที่ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของครูในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนในสังกัดเทศบาลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี พบว่า บทบาทของครูในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านการเป็นแบบอย่างมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสายฤดี วรกิจโกศาทร และคนอื่นๆ (2552) ที่ได้สรุปผลการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย พบว่า ในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามเชื่อตรงกันว่า การทำให้ดูเป็นแบบอย่างเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงสุดและได้ผลดีที่สุด

กลยุทธ์ที่ 6 ขับเคลื่อนแผนพัฒนาจริยธรรมนักเรียนสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพจากผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนมีการนำแผนปฏิบัติราชการประจำปีสู่การปฏิบัติงานลงมือปฏิบัติโครงการ กิจกรรม เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พีรวิชญ์ รัตนอมรวิสิทธิ์ (2560) ที่ได้ศึกษากลไกการขับเคลื่อนการบริหารจัดการงานกิจการนักเรียนเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางค่านิยมหลัก 12 ประการ โรงเรียนสันติคีรีวิทยาคม พบว่า กลไกการขับเคลื่อนการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน มีแนวทางในการขับเคลื่อน ได้แก่ 1) แต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อการขับเคลื่อนการบริหารจัดการด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และ 2) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างเป็นระบบเพื่อระดมความคิด และสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูใบฎีกาสุนัน โสภโณ (มุลจ้อย) (2558) ที่ได้ศึกษาแนวทาง การขับเคลื่อนคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนในจังหวัดเชียงราย พบว่า แนวทางในการขับเคลื่อนให้เด็กและเยาวชนมีคุณธรรมจริยธรรม ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน ช่วยกันในการขับเคลื่อนทั้ง 3 สถาบันคือ สถาบันครอบครัว สถานศึกษา และสถาบันศาสนา

กลยุทธ์ที่ 7 พัฒนาการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาจริยธรรมนักเรียนจากผลการศึกษาพบว่า เครื่องมือการตรวจสอบหรือประเมินไม่สอดคล้องกับรูปแบบของกิจกรรม คณะกรรมการประเมินไม่ได้มาจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และขาดความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่เป็นจริงของผู้รับการประเมิน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ

มุกิตา ชัยเพชร (2558) ที่ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการประเมินคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนนักศึกษาอาชีวศึกษาตามแนวคิดการประเมินอิงการขับเคลื่อนทางทฤษฎี พบว่า องค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนนักศึกษาอาชีวศึกษามีองค์ประกอบตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมที่มีความเหมาะสมกับนักเรียนนักศึกษาอาชีวศึกษาจำนวน 7 องค์ประกอบ ประกอบด้วย พื้นฐานแห่งการเรียนรู้ อรรถประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ ความพอเพียงแห่งการดำรงชีวิต การค้าจุนทางจิต เกียรติภูมิแห่งตน การมุ่งประกอบอาชีพและการดำรงแห่งตนและสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระวีระศรีพรหม (2555) ที่ได้ศึกษา ปัญหาการจกัฒนาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 3 พบว่าด้านการบริหารและการนิเทศโรงเรียนควรมีแผนและโครงการที่จะส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยการกำหนดเป็นนโยบายของทางโรงเรียนกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนให้ผู้บริหารครูผู้ปกครองและตัวแทนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และวางแผนแนวทางการดำเนินงานและการตรวจสอบร่วมกัน

กลยุทธ์ที่ 8 ส่งเสริมการนำผลการประเมินการดำเนินงานตามแผนพัฒนาจริยธรรมนักเรียนไปปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากผลการศึกษาพบว่าสถานศึกษามีการนำข้อมูลหรือผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนน้อย ขาดการทบทวนกระบวนการ ขั้นตอน การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนไม่เป็นระบบ การทำงานขาดความต่อเนื่องส่งผลต่อประสิทธิภาพของงาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ โกสินทร์ ช้างบุญ (2560) ที่ได้ศึกษาการติดตามการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนขุนยวมวิทยา อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ด้านการตรวจสอบโรงเรียนมีการติดตาม กำกับ นิเทศติดตามโครงการโดยหัวหน้ากิจกรรมแต่ละกิจกรรม และด้านการปรับปรุงโรงเรียนมีการนำผลจากการประเมินโครงการ ทั้งก่อนทำ ระหว่างทำ และหลังทำกิจกรรม มาวิเคราะห์สิ่งที่ต้องพัฒนาและสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน

กลยุทธ์ที่ 9 กระตุ้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน จากผลการศึกษาพบว่าสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานต่างๆ มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อยู่เสมอจึงเกิดการร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจของทุกฝ่าย ประชาสัมพันธ์และโน้มน้าวให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่างๆการได้รับความอนุเคราะห์ ความร่วมมือจากองค์กรต่างๆ ในการดำเนินงานจะช่วยส่งเสริมในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนให้ประสบความสำเร็จสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุริยา อรัญเจวียง (2559) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดศรีโพธิ์ไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 พบว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2

กลยุทธ์มีความสอดคล้อง ความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุดและมีความเป็นไปได้ และการยอมรับได้อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การพัฒนากลยุทธ์ได้ดำเนินการตามกระบวนการต่างๆตามหลักการพัฒนากลยุทธ์ กล่าวคือ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีคุณภาพ มีการศึกษาโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน ดำเนินการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกตามหลักการ SWOT ยกร่างกลยุทธ์ ตรวจสอบร่างกลยุทธ์และประเมินกลยุทธ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพัฒนากลยุทธ์ให้มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนันทิยา หุตานุกูตร และณรงค์ หุตานุกูตร

(2551, น. 42 - 44) ที่ได้เสนอกระบวนการสร้างกลยุทธ์ไว้ 4 ขั้นตอน คือ การกำหนดภารกิจ การประเมินสภาพแวดล้อมภายในองค์กรและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร การกำหนดวัตถุประสงค์ และการสร้างกลยุทธ์ สอดคล้องกับแนวคิดของ อูทิส ชาวเธียร์ (2549, น. 68) ที่ได้กล่าวถึง กระบวนการวางแผนกลยุทธ์ว่า เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและมีการตรวจสอบสัมพันธ์กันระหว่างองค์ประกอบต่างๆของแผนตั้งแต่การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพองค์กรภายในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์หลักของแผนกลยุทธ์ การวิเคราะห์และการจัดวางกลยุทธ์ ตลอดจนชี้แนะทางการปรับปรุงกลไกขององค์กร

สำหรับกลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างจริยธรรมที่ดิงามกลยุทธ์ที่ 2 ขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้มแข็งของจริยธรรมนักเรียนและกลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมวิถีชีวิตที่ดิงามตามหลักศาสนาและวัฒนธรรมให้กับนักเรียน เป็นการบูรณาการจริยธรรมกับกิจกรรมต่างๆเพื่อเสริมสร้างนักเรียนให้มีจริยธรรมที่ดิงาม สอดคล้องกับฯพณฯนายกรัฐมนตรีนพคุณ เอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่กำหนดนโยบายด้านการศึกษาให้ปลูกฝังค่านิยม 12 ประการบนฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับนโยบายปีงบประมาณ พ.ศ.2560 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ระบุว่าหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานคือ สร้างคนไทยให้เป็นคนดีและคนเก่งมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการมีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจและสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา พ.ศ. 2559 มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียนด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนและมาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาการวางแผนการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนให้มีคุณภาพกลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาบุคลากรให้เป็นแบบอย่างที่ดี มีความสามารถในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนกลยุทธ์ที่ 6 ขับเคลื่อนแผนพัฒนาจริยธรรมนักเรียนสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพกลยุทธ์ที่ 7 พัฒนาการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาจริยธรรมนักเรียน และกลยุทธ์ที่ 8 ส่งเสริมการนำผลการประเมินการดำเนินงานตามแผนพัฒนาจริยธรรมนักเรียนไปปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนของสถานศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งมีกระบวนการบริหารแบบ PDCA ร่วมกับการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร เพื่อให้การบริหารงานพัฒนาจริยธรรมมีคุณภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการที่กล่าวว่า การบริหารงานให้มีคุณภาพต้องพัฒนาเป็นวงต่อเนื่องที่เรียกว่าวงจร PDCA แต่ละตอนมีลักษณะงานที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้ 1) การวางแผน 2) การนำไปปฏิบัติ 3) การตรวจสอบ และ 4) การปรับปรุงแก้ไข (ดุชะฎี ชูชัย, 2551, น. 4; ศรีทน ละม่อม, 2552, น. 36; สุพันธ์ จุมสิมมา, 2553, น. 8) และกลยุทธ์ที่ 9 ยกระดับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมและเครือข่ายในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนให้หลากหลายเนื่องจากการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนเป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญและร่วมกันสนับสนุนให้เกิดผลเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของเกษม วัฒนชัย (2559) และศูนย์โรงเรียนคุณธรรมมูลนิธิยุวสถิรคุณ (2560ก) ที่กล่าวว่าในการพัฒนาจริยธรรมนั้นทุกภาคส่วนและทุกคนต้องปฏิบัติตามนโยบายและแนวปฏิบัติที่ได้ตกลงไว้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรเลือกกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับนโยบาย และบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาไปกำหนดเป็นแนวทางหรือจุดเน้นในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัด

2. สถานศึกษาอาจปรับกลยุทธ์ แผนงาน โครงการ กิจกรรม โดยเฉพาะเกี่ยวกับโครงการพัฒนานักเรียนและความรับผิดชอบของนักเรียนที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ในการพัฒนานักเรียนสอดคล้องกับปัญหาและบริบทของสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัย โดยเลือกศึกษาในประเด็นจริยธรรมที่โรงเรียนต้องการพัฒนาและสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหาร ครู ชุมชนและผู้ปกครอง เพื่อสร้างอัตลักษณ์จริยธรรมของโรงเรียน
2. ควรทำการวิจัยการนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของโรงเรียนเพื่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนให้เป็นรูปธรรม

บรรณานุกรม

- กฤษฎีกา, สำนักงาน. (2550). *ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550*.
- กรุงเทพฯ: คณะกรรมการกฤษฎีกา. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553*.
- กรุงเทพฯ: คณะกรรมการกฤษฎีกา. การศาสนา, กรม. (2553). *จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- กาญจนา ชาติรัมย์. (2555). *บทบาทของครูในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนในสังกัดเทศบาล*
แหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารการศึกษา)มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เกษม วัฒนชัย. (2559). *6 ขั้นตอนสู่โรงเรียนคุณธรรม*. กรุงเทพฯ: ธนัชากรพิมพ์.
- โกสินทร์ ช่างบุญ. (2560). *การติดตามการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน*
โรงเรียนขุนยวมวิทยา อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
 (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยฟาอีสเทิร์น.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2560). *นโยบาย ปิงบประมาณ 2560*. กรุงเทพฯ:
 คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ*
ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- จวน พงษ์ชุมพล. (2550). *สภาพการปฏิบัติงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ต่อนักเรียน*
ในสถานศึกษาสังกัดงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
 (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552). *สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: วี พรินท์ (1991).
- ไชยพร เรืองแท้. (2556). *บทบาทของสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่*
การศึกษาประถมศึกษานอนแก่น เขต 1. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ฐาปนีย์พลิชฐ์ นาวกุลและพรสวรรค์ สุวัฒน์ศรีย์. (2551). *การศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษา*
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

- ดุษฐ์ ชูชัย. (2551). การศึกษาวิธีการระดมทรัพยากรระหว่างโรงเรียนของรัฐและโรงเรียนเอกชน ในจังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- เทวินทร์ เทวินโท. (2550). จริยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: รุ่งแสงการพิมพ์.
- นันทิยา หุตานูวัตร และณรงค์ หุตานูวัตร. (2551). คิดกลยุทธ์ด้วย SWOT. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- บุษกร วัฒนบุตร. (2560). คนดีที่มีความกตัญญูบนพื้นฐานพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงาน. (2560). แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564). กรุงเทพฯ: ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- พระครูใบฎีกาสุนิ สโกลโณ (มูลจ้อย). (2558). แนวทางการขับเคลื่อนคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนในจังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- พระวีระศรีพรหม. (2555). ปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- มุทิตาชัยเพชร. (2558). การพัฒนารูปแบบการประเมินคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนนักศึกษาอาชีวศึกษาตามแนวคิดการประเมินอิงการขับเคลื่อนทางทฤษฎี. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2549). การจัดการสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- วีรวิท คงศักดิ์. (2555). คุณธรรมกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ: แว่นแก้ว เอ็ดดูเทนเมนท์.
- ศรีทน ละม่อม. (2552). ผลการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยใช้วงจร PDCA ของโรงเรียนดอนทองวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ศูนย์คุณธรรม(องค์การมหาชน). (2557). การส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพฯ: อินฟินิท โกลบอลเทร็ด.
- ศูนย์โรงเรียนคุณธรรมมูลนิธิยุวสถิรคุณ. (2560ก). คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- . (2560ข). ครอบครัวยุคคุณธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สายฤดี วรจิโกคาทร และคนอื่นๆ. (2552). คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ. สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สิทธิศักดิ์ แก้วทาว (2555). แนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารการศึกษา)มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

- สมปอง ใจดีเจย และคณะ. (2560). การสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการสร้างโรงเรียนต้นแบบด้านคุณธรรม จริยธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สมพิศ เกิดนวล. (2557). แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนชุมชนบ้านไม้งาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยราชภัฏกาแพงเพชร.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2552). หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- สุพันธ์จุมสิมมา. (2553). การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก ตามวงจร PDCA สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุริยาอรัญเจี๊ยง. (2559). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียน วัดศรีพโลทัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 1. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยบูรพา.
- เสนาะ ตีเยาว์. (2543). หลักการบริหาร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุทิศ ชาวเธียร. (2549). การวางแผนกลยุทธ์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.